

σχεδιάζοντας πάνω στην «πράσινη γραμμή»

αυτοδιαχειριζόμενο ★ στέκι αρχιτεκτονικής

Η μπροσούρα αυτή αποτελεί μια προσπάθεια κατανόησης και κριτικής του μαθήματος της σύνθεσης 9: Στρατηγικές συρραφής της νεκρής ζώνης της Λευκωσίας

Είναι ένα μέρος από αυτά που κάνουμε, συλλογικά και ισότιμα, απέναντι σε έναν κόσμο που αρνούμαστε, που στεκόμαστε ενάντια στις αρχές του και όσα αυτός γεννάει. Τα πανεπιστήμια της καπιταλιστικής μητρόπολης, αποτελούν για εμάς τόπο για δράση και κριτική. Ποτέ δεν θεωρήσαμε ότι τα μαθήματα μπορούν να βρίσκονται στο απυρόβλητο, τόσο ως προς το περιεχόμενό τους όσο και ως προς τις σχέσεις που αναπαράγουν.

Ανάμεσα στις πηγές που ανατρέξαμε για τις ανάγκες αυτής της εισήγησης ξεχωρίζουμε (και προτείνουμε) τα βιβλία: «Τα μυστικά του βούρκου, καλά κρυμμένα μυστικά του ελληνικού ιμπεριαλισμού στον 20ο αιώνα (β΄ μέρος 1922-1974)» από τις εκδόσεις αντι-σχολειο (2011) της λέσχης κατασκόπων του 21ου αιώνα, «Ελλάδα, Τουρκία, Κύπρος. Η σύγκρουση των υπο-ιμπεριαλισμών. Πώς θα σταματήσουμε την απειλή του πολέμου;» εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο. Καθώς και το κείμενο "Μεσόγειος: το υπόλοιπο κύπρος" από το περιοδικό Σαμποτάζ (φθινόπωρο του 1994) και την μπροσούρα από το αυτοδιαχειριζόμενο στέκι νομικής «για την Κύπρο»

Η μπροσούρα αυτή τυπώθηκε και μοιράστηκε σε 600 αντίτυπα τον Γενάρη του 2016

stekiar@yahoo.gr

Λίγα λόγια για την Σύνθεση 9

Μετά από χρόνια σπουδών και με την ωριμότητα που μας προσφέρει η μεγάλη εμπειρία και τριβή σε ζητήματα αρχιτεκτονικά, πολεοδομικά και κοινωνικά, έχοντας φτάσει αισίως στο 5ο έτος της σχολης, ήρθε η ώρα να αντιμετωπίσουμε με σοβαρότητα την τελευταία σύνθεση του προγράμματος σπουδών, η οποία παραδοσιακά συνδυάζει θεωρητικά την πολεοδομική ανάλυση μιας ολόκληρης περιοχής και τον εκ νέου σχεδιασμό αυτής με βάση την μαζική κατοίκηση. Το ζητούμενο του μαθήματος είναι να δημιουργήσεις νέες, πιο ταιριαστές, συνθήκες κατοίκησης των υποκειμένων που διαμένουν ή που εν δυνάμει θα πλαισιώσουν την περιοχή αυτή, λαμβάνοντας υπ' όψη τους υπάρχοντες κοινωνικούς συσχετισμούς. Είναι δηλαδή, μια διαδικασία στην οποία καλείσαι να επιστρατεύσεις όλες τις γνώσεις που, θεωρητικά, κατέκτησες τα προηγούμενα έτη, σίγουρα με μεγάλη επιτυχία.

Ωστόσο, αν κάτι άκουσες ποτέ στη σχολή για κάποια τεράστια σημασία των κοινωνικών συνιστωσών που δρουν σε κάθε τόπο, καλά θα κάνεις να το ξεχάσεις. Γιατί μπορεί το μάθημα να μιλάει για πολεοδομική ανάλυση, αλλά πού χρόνος για τέτοια; Γιατί όλες αυτές οι ιστορίες για τους συσχετισμούς που παίρνουν μορφή στο έδαφος της πόλης, τους οποίους κάποτε σου λέγανε ότι οφείλεις να αναγνωρίζεις και να λαμβάνεις σοβαρά υπόψη, μπορούν να ξεχαστούν μπροστά στο τεράστιο όραμα του αρχιτέκτονα, που στο συγκεκριμένο μάθημα, για διδακτικούς σκοπούς, θα πρέπει να συνοψίζεται σε τυπολογίες κατοικίας.

Οι φετινές φιλοδοξίες aka λύσαμε το Κυπριακό

Στο φετινό 9ο εξάμηνο, το μέρος που επιλέχθηκε για να σχεδιάσουμε, ήταν η νεκρή ζώνη (ή αλλιώς πράσινη γραμμή) της Κύπρου, στην περιοχή της Λευκωσίας. Αυτό που υποτίθεται ότι το μάθημα προτάσσει σαν στόχο είναι η συρραφή της ελληνοκυπριακής με την τουρκοκυπριακή πλευρά, σε ένα σενάριο άρσης των συνόρων, στο πλαίσιο μιας «μελλοντικής, ενιαίας Λευκωσίας». Μετά από την περσινή τολμηρή επιλογή της Σενζέν[1] και τα οικόπεδα στις Αχαρνές δίπλα στο

(1) **περισσότερα για την Shenzen μπορείτε να αναζητήσετε στην μπροσούρα του στεκιού αρχιτεκτονικής με τίτλο: «Σχεδιάζοντας για το μεγαλύτερο κάτεργο του κόσμου»**

κέντρο κράτησης Αμυγδαλέζας, ο πήχης των υπέρμετρων φιλοδοξιών των καθηγητών μας, για τον επανασχεδιασμό όλου του πλανήτη και της ενασχόλησής τους με κάθε πιθανό πιασάρικο ζήτημα, όλο και ανεβαίνει.
Και αφού το περσινό έτος με μεγάλη επιτυχία έλυσε το πρόβλημα της μετακίνησης χιλιάδων εργατών/τριών από και προς το εργασιακό κάτεργο της Σενζέν, εμείς περήφανα συνεχίζουμε το έργο τους λύνοντας το Κυπριακό ζήτημα.
Το θέμα αυτό επιλέχθηκε από τους καθηγητές και παρουσιάστηκε σε μας ως μία πρόκληση άνευ προηγούμενου όπου, με όπλο το μολύβι μας, θα ξεπεράσουμε τους όποιους φραγμούς και θα προσφέρουμε επιτέλους στον κυπριακό λαό την ενοποίηση που τόσο λαχταρούσε.

Οι ... «στρατηγικές συρραφής» και ο σχεδιασμός πάνω στη νεκρή ζώνη

Σίγουρα η νεκρή ζώνη αποτελεί μια ζώνη ασυνέχειας, σίγουρα μετατράπηκε από έναν τόπο σε ένα «μη-τόπο», σίγουρα το σύνορο αυτό έχει και χωρική έκφανση. Αυτό που όμως δεν είναι καθόλου σίγουρο είναι το με ποιόν τρόπο, κάθε φορά, η ζώνη αυτή μεταφράζεται σε ένα σημείο αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος. Μια ζώνη που δεν σηματοδοτήθηκε ένα τυχαίο πρωινό, ένα όριο που δεν προήλθε μόνο από μια πολεοδομική χειρονομία, χρήζει μεγάλης συζήτησης για το κατά πόσο μπορεί να ξεπεραστεί με έναν καλαίσθητο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Κι αυτό όχι μόνο γιατί εμείς, οι έλληνες φοιτητές, έχουμε ελάχιστη εώς μηδενική εμπειρία για τις υπάρχουσες βιοτικές και κοινωνικο   πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούν στην Κύπρο, αλλά και γιατί η επιλογή της παρέμβασης σε ένα πρώην ή και νυν όριο είναι ένα ζήτημα καθαρά πολιτικό. Και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται.

Ποιους ενώνουμε τελικά;

Ο τίτλος του μαθήματος είναι «Στρατηγικές συρραφής της νεκρής ζώνης της Λευκωσίας» και τίθεται ως ζητούμενο η δημιουργία ενός ενοποιητικού χώρου. Αυτο που όμως δεν αποσαφηνίζεται πουθενά είναι το τι ακριβώς πρόκειται να ενώσει ο χώρος αυτός. Μιλάμε για θρησκείες, έθνη, κουλτούρες, πολιτισμούς; Φαίνεται να εννοείται πως η κάθε πλευρά έχει τη δική της, ενιαία ταυτότητα, έναν καθολικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς που την χαρακτηρίζει και την διαχωρίζει από την άλλη. Σίγουρα η κάθε πλευρά έχει τη δική της γλώσσα, αυτό όμως δε σημαίνει πως την χρησιμοποιούν όλοι με τον ίδιο τρόπο, εννοώντας με αυτό, πως η κάθε πλευρά δεν έχει ένα κοινό συμφέρον, μία κοινή οπτική για την καθημερινότητα που διανύει. Όπως και σε κάθε άλλο μέρος του πλανήτη έτσι και στην ελληνοκυπριακή ή τουρκοκυπριακή πλευρά αντίστοιχα, επικρατούν οι σχέσεις εκμεταλλευτών   εκμεταλλευόμενων, η νοοτροπία της ατομικής οδού. Η λέξη «ένωση» παίρνει τελείως διαφορετική σημασία όταν ακούγεται από το στόμα ενός εργάτη που αναγκάζεται να κατοικεί στην άλλη πλευρά από αυτή που δουλεύει, ενώ στα αυτιά ενός μεγαλοεπιχειρηματία, ακούγεται σαν μια ενδιαφέρουσα επένδυση για τα ακίνητά του[2]. Για ποιόν σχεδιάζουμε λοιπόν και από ποια σκοπιά   Γιατί όπως πιστεύουμε πως ο διαχωρισμός δύο εθνών είναι ένα ζήτημα καθαρά

πολιτικό και η αρχιτεκτονική ανάλυση είναι απλώς η γαρνιτούρα, έτσι ξέρουμε και το ότι κάθε σχεδιαστική λύση έρχεται να καλύψει τις «ανάγκες» πολύ συγκεκριμένων κομματιών της κοινωνίας.

Πίσω στα σχεδιαστήρια

Είναι γνωστό πως τα θέματα της μνήμης και της ταυτότητας είναι από τα πιο πιασάρικα ζητήματα που τίθονται στα μαθήματα της σχολής. Γι' αυτό και οι καθηγητές φρόντισαν να μην τα παραλείψουν και όπως πάντα, τις πρώτες βδομάδες, έγιναν διαλέξεις στο πλαίσιο της πολεοδομικής ανάλυσης της περιοχής, πάνω στη σημασία της μνήμης, και του τόπου στον οποίο σχεδιάζουμε. Και όπως πάντα, μόλις αυτά τελείωσαν και μάθαμε και λίγα πράγματα για το mapping, γρήγορα - γρήγορα πήγαμε στα σχεδιαστήρια για να σκιτσάρουμε αντί να συζητάμε. Επόμενο ήταν να ξεπεράσουμε ελαφρά τη καρδία την όποια ανάλυση αφορούσε τους κοινωνικούς συσχετισμούς, τα υπάρχοντα κτίρια και τις χρήσεις τους, στις περιοχές εκατέρωθεν της νεκρής ζώνης, απογυμνώνοντας τες τελείως από την όποια πολιτική τους βαρύτητα. Αυτό που έμενε ήταν να κάνουμε τη «δουλειά μας» και όχι να αναλωνόμαστε σε «φιλολογικές συζητήσεις» που δεν είχαν κάποιο σχεδιαστικό αποτέλεσμα. Και επειδή αυτό που μετράει πάνω απ' όλα είναι το αρχικό κόνσεπτ, η κεντρική ιδέα από την οποία υποτίθεται πως πηγάζει η σχεδιαστική διαδικασία που ακολουθείς, στο βωμό της υλοποίησής της μπορείς να κατεδαφίσεις ή να μετακινήσεις ό, τι σου χαλάει τις περασιές, ανεξαρτήτως χρήσης και σημασίας. Αλλά αυτό είναι το λιγότερο. Αφού παραβλέψουμε σκοπίμως τις υπάρχουσες συνθήκες που χαρακτηρίζουν την περιοχή, καλούμαστε να κάνουμε την πρότασή μας, πάνω σε ένα απολιτίκ πλαίσιο, που έμμεσα λέει πως δεν υπάρχει καμία σοβαρή σημασία του να καταλάβουμε τις πραγματικές ανάγκες των κατοίκων της περιοχής, ούτε βέβαια και τις επιπτώσεις των γραμμών που χαράσσουμε. Αυτό που υπερτερεί για άλλη μία φορά είναι οι φαντεζί προσεγγίσεις, με την συνοδεία της απαραίτητης βαρύγδουπης, κενού περιεχομένου, ρητορικής που αποδεικνύει πως ξέρουμε να πλασάρουμε την ιδέα

**(2) Αυξημένο ενδιαφέρον από Κύπριους που θέλουν να ζήσουν εντός των τειχών της παλιάς Λευκωσίας βλέπει η εταιρεία Ledra Properties η οποία έχει στο χαρτοφυλάκιο της ένα μεγάλο αριθμό ακινήτων στην παλιά Λευκωσία τα οποία αφού τα ανακαινίζει τα ενοικιάζει. Η εταιρεία δημιουργήθηκε το 2000 ως εταιρεία επένδυσης ακινήτων στην παλιά Λευκωσία και από τότε μέχρι σήμερα προχώρησε σε αγορές ακινήτων., Όπως μας ανέφερε ο εκ των διευθυντών της Ledra Properties Κώστας Κύρκος τα ακίνητα τους επιλέγουν κυρίως νεαροί Κύπριοι και Ευρωπαίοι που εργάζονται στην Κύπρο. «Έχουμε στο χαρτοφυλάκιο μας όλων των ειδών τα ακίνητα όπως σπίτια, διαμερίσματα, εμπορικά καταστήματα και γραφεία τα οποία αφού τα ανακαινίζουμε τα ενοικιάζουμε. Έχουμε επίσης αρκετά κτήρια τα οποία τα ανακαινίζουμε και τα ενοικιάζουμε σε πανεπιστήμια και κολλέγια της Κύπρου», υπογράμμισε.
http://www.sigmalive.com/archive/inbusiness/news/property/210761 sthash.S8f9LjgV.dpuf**

μας καταλλήλως, όπως επίσης και το να αποκρύπτουμε τεχνηέντως την παντελή έλλειψη αντίληψης των πραγματικών αιτιών των «προβλημάτων» που καλούμαστε να επιλύσουμε.

Στο τέλος, αυτό που ζητείται είναι ο σχεδιασμός της μαζικής κατοικίας. Όλα αρχίζουν και τελειώνουν εκεί, ανεξαρτήτως των όσων αναλύσεων μπορεί να έγιναν, οπουδήποτε κι αν κατέληξαν οι αναζητήσεις του θέματος για την καταλληλότερη αντιμετώπιση του ζητούμενου. Καταλήγουμε έτσι, να σχεδιάζουμε σε ένα οικόπεδο αποκομμένο από την σημασία της τοποθεσίας του, σε μία γενική υποθετική διαδικασία που σε κάνει να πιστεύεις ότι θα μπορούσες κάλλιστα να σχεδιάζεις κάπου στην σκοτεινή πλευρά του φεγγαριού.

Ιστορικό σημείωμα

Ας ξεκινήσουμε από τα βασικά. Η Κύπρος γεωγραφικά δεν βρίσκεται σε ένα κουτάκι λίγο πιο πέρα από την Ρόδο, όπως φαίνεται στους σχολικούς χάρτες. Στην πραγματικότητα, απέχει 40 μίλια από τις τουρκικές ακτές, ενώ η αντίστοιχη απόσταση από το ελληνικό έδαφος είναι 500 μίλια, ανήκει δηλαδή γεωπολιτικά στην Μέση Ανατολή. Όσον αφορά τον πληθυσμό της την περίοδο λίγο πριν το '74, το ποσοστό των τουρκοκυπρίων ήταν 20% ενώ των ελληνοκύπριων ήταν το 80% του πληθυσμού στο νησί. Αυτό σύμφωνα με την ελληνική ιδεολογία αποτελεί επιχείρημα για την «ελληνικότητα» του νησιού όμως από την άλλη ο ελληνοκυπριακός πληθυσμός έμοιαζε σαν ψύλλος στα άχυρα των μουσουλμανικών πληθυσμών της Μέσης Ανατολής. Το ελληνικό κράτος είχε ξεκινήσει τις επαφές για την επίλυση του κυπριακού (μαζί και με άλλες μεταπολεμικές ρυθμίσεις και διεκδικήσεις του) ήδη από το 1942, πριν καν τελειώσει ο 2° παγκόσμιος πόλεμος.

Από τότε που το κυπριακό άρχισε να αποτελεί βασικό κομμάτι της ελληνικής ιμπεριαλιστικής ατζέντας, η προσάρτηση της Κύπρου έγινε στόχος που υπηρετήθηκε εξίσου και με ενιαίο τρόπο από κάθε είδους ελληνική διακυβέρνηση δεξιά, κεντρώα, κοινοβουλευτικά και δικτατορικά καθεστώτα. Πάρ' όλη την παραφιλολογία που επικρατεί ,έτσι ώστε να δώσει άφεση στον ελληνικό ιμπεριαλισμό και να ενισχύσει την χιλιοειπωμένη «υποτέλεια» της Ελλάδας, η μάχη που δόθηκε δεν ήταν, όπως προστάζει η κυρίαρχη εθνική αφήγηση, μεταξύ «ξένων δυνάμεων» και «ελληνισμού», ούτε μεταξύ «αυτοδιάθεσης» και «αποικιοκρατίας». Ήταν ο ανταγωνισμός μεταξύ δυο πρωταγωνιστικών επιθετικών ιμπεριαλισμών ελληνικής έμπνευσης ενός με κέντρο την Αθήνα και ενός δεύτερου με κέντρο την Λευκωσία. Όπως είναι λογικό, σημαντικό αλλά δευτερεύοντα ρόλο έπαιξαν και άλλα κράτη που είχαν βλέψεις στην περιοχή όπως η Τουρκία και η Βρετανία.

Όσον αφορά την ελληνική στρατηγική σε σχέση με το κυπριακό μπορούμε χοντρικά να την χωρίσουμε σε τρείς περιόδους. Στην πρώτη, στόχος ήταν η άμεση προσάρτηση όλου του νησιού χωρίς παραχωρήσεις προς την Βρετανία και την Τουρκία. Σε δεύτερη φάση, στόχος ήταν η «ανεξαρτησία» ως μεταβατικό στάδιο προς την προσάρτηση με τις ελάχιστες δυνατές παραχωρήσεις. Και στην τρίτη φάση στόχος ήταν η διάλυση της ανεξάρτητης «κυπριακής δημοκρατίας» σε συμφωνία με το τουρκικό κράτος και η προσάρτηση του μεγαλύτερου δυνατού

τμήματος. Ενώ λοιπόν η κυρίαρχη ελληνική αφήγηση θέλει το κυπριακό σαν ζήτημα μεταξύ Ελλάδας - Τουρκίας και σαν κομμάτι της «προαιώνιας έχθρας» τους όπως θα δούμε και στην συνέχεια κάτι τέτοιο απέχει πολύ από την πραγματικότητα.

Τώρα θα προσπαθήσουμε να εξιστορήσουμε τα γεγονότα που συνέβησαν στην Κύπρο μέχρι το 1974. Η προσπάθεια αυτή δεν γίνεται εδώ για να μιλήσουμε για την Κύπρο όπως μάθαμε τα πράγματα από το σχολείο αλλά κόντρα στην κυρίαρχη αφήγηση. Θα μιλήσουμε κυρίως για τον ρόλο που έπαιξε ο ελληνικός ιμπεριαλισμός στην εξέλιξη των γεγονότων. Χωρίς αυτό να σημαίνει πως ο τούρκικος ή ο βρετανικός ιμπεριαλισμός δεν υπήρχαν ή δεν έπαιξαν σημαντικό ρόλο. Αλλά γιατί ,μιας και ζούμε εντός της ελληνικής επικράτειας, πρέπει να αναγνωρίζουμε τους εχθρούς μας και να χτίζουμε τις αρνήσεις μας πρώτα και κύρια εντός αυτής της επικράτειας και ενάντια στον ιμπεριαλισμό του ελληνικού κράτους και τότε και τώρα.

Βάζοντας λοιπόν μία αφετηρία σε αυτή μας την εξιστόρηση ξεκινάμε από το δημοψήφισμα που έγινε στην Κύπρο τον Γενάρη του 1950 όπου η συντριπτική πλειοψηφία των ελληνοκύπριων ψήφισαν υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα. Και πριν από αυτό είχε ξεκινήσει το κοινό εθνικό μέτωπο Αθήνας- Λευκωσίας υπέρ της ένωσης, αν και σε αυτή την πρώτη φάση το ελληνικό κράτος κρατούσε μια μη παρεμβατική στάση με στόχο να φανεί ότι το ζήτημα είναι εσωτερικό μεταξύ της αποικιακής Βρετανίας και του «κυπριακού λαού» (και λέμε εδώ λαού γιατί στην κυρίαρχη ελληνική αφήγηση οι Τουρκοκύπριοι παρουσιάζονται σαν να μην έχουν καμία αντίθεση ως προς την ένωση, κάτι που απέχει πολύ από την πραγματικότητα και όταν εμφανίζονταν αντιδράσεις[3] «υποκινούνταν από ξένο δακτύλιο»). Μετά λοιπόν από την απόρριψη από την Βρετανία του δημοψηφίσματος του '50, η μη-εμπλοκή της Αθήνας είχε φτάσει στα όρια της. Έτσι, ακολούθησε ένα σχέδιο δράσης, πρώτον, όσον αφορά την διεθνοποίηση του κυπριακού μέσω του ΟΗΕ για να αναγνωριστεί το «δικαίωμα αυτοδιάθεσης των κυπρίων» και παράλληλα την οργάνωση ένοπλου αγώνα στην Κύπρο για να πιεστεί η Βρετανία και να περιθωριοποιηθούν οι Τουρκοκύπριοι.

Παράλληλα (και καθ' όλη την δεκαετία του '50), εντάθηκαν οι μαζικές κινητοποιήσεις σε Ελλάδα και Κύπρο. Πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτές τις κινητοποιήσεις υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα έπαιξε η αριστερά[4].Το κυπριακό με το «αντι- αποικιακό» και «αντι-ιμπεριαλιστικό» του προφίλ έγινε το κατεξοχήν

(3) Οι Τουρκοκύπριοι ιδρύσαν τον «σύνδεσμο τουρκικής μειοψηφίας της νήσου Κύπρου» ο οποίος μετασχηματίστηκε σε «λαϊκό εθνικό κόμμα τουρκοκυπρίων». Καθώς αρχίσαν επίσης να οργανώνονται συλλαλητήρια και διαδηλώσεις των τουρκοκυπρίων ενάντια στην ένωση με την ελλάδα

(4) η οποία δεν είχε ασχολήθει σιστηματικά με εθνικά ζητήματααιτία για την μετάλλαξη αυτή μετά την ήττα στον εμφύλιο είναι η προσπάθεια να βγάλει το στίγμα του ανθελληνισμού

ζήτημα όπου η αριστερά κατέθετε τα εθνικά της διαπιστευτήρια και την δυνατότητα να μιλάει στο όνομα του λαού (χωρίς καμία ταξική ανάλυση).

Από το δημοψήφισμα στο ένοπλο

Η «διεθνοποίηση» και οι κινητοποιήσεις σε Ελλάδα και Κύπρο είχαν σαν αποτέλεσμα την ένταση των αντιδράσεων των τ/κ, η Άγκυρα ανακοίνωσε το δικαίωμά της να συμμετέχει στις διαπραγματεύσεις με Ελλάδα και Βρετανία. Η εμπλοκή της Τουρκίας ήταν αναμενόμενη και «αναγκαστική» σε αντίθεση με την κυρίαρχη ιδεολογία που κάνει λόγο για «τις μηχανορραφίες των ιμπεριαλιστών εναντίον των Ελλήνων εκμεταλλεύτηκε ο τούρκικος επεκτατισμός».

Παράλληλα ξεκινάει η ένοπλη δράση στην Κύπρο με την εοκα[5](την στρατιωτική ευθύνη την έχει αναλάβει ο γρίβας[6]). Ο στόχος της εοκα ήταν ο εξαναγκασμός της Βρετανίας και των Τουρκοκυπρίων να αποδεχτούν την «αυτοδιάθεση». Οι ελληνικές επιδιώξεις με το ένοπλο ήταν να φανεί η αδυναμία της Βρετανίας, να προωθηθεί το εθνικιστικό «ενωτικό» κίνημα, να ενισχυθεί η διαπραγματευτική ισχύς του ελληνικού κράτους και να υποχρεωθούν η Βρετανία και η Τουρκία σε άμεση διευθέτηση του κυπριακού.

Όπως ήταν φανερό, η επίλυση του κυπριακού μετά την αλλαγή των συσχετισμών ήταν επιτακτική και η Βρετανία προσπάθησε με μια σειρά από διαπραγματεύσεις και σχέδια(Χάρντινγκ-1955, Ράντκλιφ- 1956) να ορίσει ένα γενικό πλαίσιο ρύθμισης. Τα σχέδια αυτά κινούνταν σε ένα πλαίσιο ευρείας αυτοκυβέρνησης με αυξημένες αρμοδιότητες των ελληνοκυπρίων και ουσιαστικό αποκλεισμό των τουρκοκυπρίων. Το νησί, μετά τις συνεχείς απορρίψεις[7] των σχεδίων, βρισκόταν σε καθεστώς έκτακτης ανάγκης από τους βρετανούς, ενώ απαγορεύτηκαν οι

(5) ένοπλη οργάνωση που έστησε ο Γρίβας για λογαριασμό του ελληνικού κράτους που συγκαταλέγεται και από αριστερούς στα εθνοαπελευθερωτικά και αντιιμπεριαλιστικά κινήματα που ξεσπούσαν τότε στον τρίτο κόσμο. Εκτός του ότι η εοκα ήταν μια κρατικά ελεγχόμενη οργάνωση , το ένοπλο αντάρτικο στην Κύπρο είναι η μοναδική περίπτωση «αντιαποικιακού» αγώνα στην ιστορία που δεν έχει στόχο την ανεξαρτησία αλλά την προσάρτηση σε άλλο κράτος. Συγκροτήθηκε από τα πιο φασιστικά και αντικομουνιστικά στοιχεία. Η ιδεολογία της ήταν ένα μείγμα θρησκευτικού σκοταδισμού, φυλετισμού και ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, η δράση της ήταν ανοιχτά και βίαια ρατσιστική εναντίον των τουρκοκυπρίων αλλά και της «αντεθνικής» αριστεράς ενώ διευκόλυνε τους βρετανούς κηρύσσοντας ανακωχές κάθε φορά που η αυτοκρατορία χρειάστηκε να στείλει στρατό μέσω Κύπρου για χτυπήσει τα απελευθερωτικά κινήματα στην Αφρική και τη Ασία.

(6) Γνωστός από την κατοχή σαν αρχηγός της φασιστικής δολοφονικής οργάνωσης «Χ»

(7) Τα σχέδια αυτά απορρίπτονταν κατηγορηματικά από την ελληνική πλευρά διότι εμπεριείχαν την ρητή ανακοίνωση της Βρετανίας ότι η μελλοντική «αυτοδιάθεση του κυπριακού λαού» θα είχε αναγκαστικά χαρακτήρα διπλής αυτοδιάθεσης για κάθε κοινότητα χωριστά

συνδικαλιστικές οργανώσεις και έκλεισαν οι αριστερές εφημερίδες παρ' όλο που συνεχίστηκε η δράση της εοκα. Σε αυτή την φάση το αίτημα για ανεξαρτησία προκρίθηκε ως η καλύτερη μέθοδος για να αλλάξουν οι συσχετισμοί προς όφελος της ελληνικής πλευράς. Αυτή η νέα στρατηγική όμως, δεν είναι ενιαία για Αθήνα και Λευκωσία. Για το ελληνικό κράτος ήταν το μεταβατικό στάδιο μέχρι την προσάρτηση, ενώ για την ελληνοκυπριακή ηγεσία άρχισε σταδιακά να γίνεται το τελικό ζητούμενο, αν και η διάσπαση αυτή αργεί να φανεί γιατί σε αυτή τη φάση Αθήνα και Λευκωσία έχουν κοινούς αντιπάλους.

Από την ένωση στην ανεξαρτησία

Αρχικά, η εθναρχία[8] και η ελληνική κυβέρνηση επιδίωκαν μια μεταβατική αυτοκυβέρνηση, με τον ουσιαστικό αποκλεισμό των Τουρκοκυπρίων, ως ενδιάμεσο στάδιο που θα κατέληγε στην ένωση. Όμως οι τουρκοκύπριοι δεν οπισθοχωρούσαν από την διπλή αυτοδιάθεση και η Βρετανία και το ΝΑΤΟ θεωρούσαν ότι αυτή ήταν η μόνη λύση για σταθερότητα στην μεσανατολική πτέρυγα συμμαχίας. Έτσι, η ελληνική κυβέρνηση προσανατολίστηκε σε άμεσες διαπραγματεύσεις με Τουρκία με την εθναρχία, να στρέφει ταυτόχρονα την ένοπλη δράση αποκλειστικά εναντίον των τουρκοκυπρίων, με σκοπό να τους περιθωριοποιήσει και να οδηγήσει στον αφανισμό τους. Σε όλη την δεκαετία του '50 η ελληνική στρατηγική αναπτύχθηκε γύρω από το αίτημα της αυτοδιάθεσης, το οποίο όμως ερμηνευόταν ως αποκλειστικό δικαίωμα της ελληνοκυπριακής πλευράς και βρήκε μπροστά το εμπόδιο της αντίστασης των τουρκοκυπρίων. Όταν η Άγκυρα έφτασε στο ελάχιστο των διεκδικήσεων της (1958 σχέδιο Φούτ-παρασκηνιακά η Τουρκία ήταν διατεθειμένη να εγκαταλείψει την διπλή αυτοδιάθεση με αντάλλαγμα μια στρατιωτική βάση), η Αθήνα προχώρησε σε απευθείας διαπραγματεύσεις μαζί της, κάτι που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την ρήξη Αθήνας-Λευκωσίας. Μιας και για την δεύτερη η ανεξαρτησία ήταν η εγγύηση ότι θα απολάμβανε τα γεωπολιτικά οφέλη μόνη της.

Συμφωνία Ζυρίχης 11-02-1959/ συμφωνία Λονδίνου 19-02-1959:

Αυτές οι συμφωνίες αποτέλεσαν την βάση του συντάγματος της νεοσύστατης δημοκρατίας της Κύπρου σύμφωνα με το οποίο θα υπήρχε ελληνοκύπριος πρόεδρος και τουρκοκύπριος αντιπρόεδρος, οι οποίοι θα είχαν και οι δύο το δικαίωμα άσκησης βέτο και σε γενικές γραμμές η συμμετοχή τους στον κρατικό

(8) Στα πλαίσια του συστήματος που διοικούνταν η Κύπρος, το οποίο πέρασε σχεδόν ανέπαφο από την οθωμανική αυτοκρατορία στην βρετανική, ο θρησκευτικός ηγέτης των χριστιανών, ο αρχιεπίσκοπος Κύπρου, αναγνωριζόταν ταυτόχρονα ως πολιτικός εκπρόσωπος των ελληνοκύπριων και μάλιστα εκλεγόταν σε αυτό το διπλό αξίωμα, την «εθναρχία». Επιπλέον το 1754 ο σουλτάνος παραχώρησε επιπλέον προνόμια στον αρχιεπίσκοπο επιτρέποντας ουσιαστικά να επεκτείνει την εξουσία του και πάνω στους μουσουλμάνους του νησιού.

μηχανισμό θα ήταν σε αναλογία 70-30. Οι συμφωνίες αυτές καταγγέλθηκαν από την ελληνική αντιπολίτευση και τους καθεστωτικούς ιστορικούς, και μέχρι σήμερα χαρακτηρίζονται, ως εκτρωματικές και ανεφάρμοστες κυρίως σε σχέση με τα αυξημένα προνόμια των τουρκοκυπρίων (σε σχέση με το πληθυσμιακό ποσοστό τους στο νησί). Θα πρέπει όμως να γνωρίζουμε ότι τέτοιες διαρχίες δεν είναι άγνωστες και ανεφάρμοστες (π.χ Ελβετία, Βέλγιο) και ότι με αυτές τις συμφωνίες η εκτελεστική εξουσία βρισκόταν στα χέρια των ελληνοκυπρίων, παρά την αυξημένη εκπροσώπηση των τουρκοκυπρίων. Η ρήξη μεταξύ Αθήνας- Λευκωσίας φάνηκε και κατά την διάρκεια των συμφωνιών κυρίως όσον αφορά στο ζήτημα των δήμων. Η εθναρχία επέμενε στην ύπαρξη χωριστών δήμων για τους τουρκοκύπριους στις πέντε μεγαλύτερες πόλεις (έτσι ώστε να μην τους επιτρέψει αργότερα και να καταργήσει τις συμφωνίες στην πράξη όπως θα δούμε στην συνέχεια), ενώ η Αθήνα όχι.
Μετά την επίσημη ανακήρυξη της κυπριακής δημοκρατίας, η εθναρχία άρχισε να παίρνει διάφορες πρωτοβουλίες για την εδραίωση της διεθνοπολιτικής της θέσης, την σταδιακή ελληνοποίηση του κράτους και την αναθεώρηση των συμφωνιών. Αυτό οδήγησε σε μια σύμπλευση (όχι ταύτιση) Ελλάδας -Τουρκίας για το κυπριακό μιας και σε κανέναν δεν άρεσαν οι πρωτοβουλίες της Λευκωσίας.

Τα 13 σημεία

Μέσα στην κρίση του καλοκαιριού του '63[9] ο Μακάριος βλέπει την χρυσή ευκαιρία για την κατάργηση των συμφωνιών σε βάρος των Τουρκοκυπρίων. Ο Μακάριος έδωσε στον τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο την πρόταση των 13 σημείων για αναθεώρηση του συντάγματος τα οποία ουσιαστικά υποβίβαζαν μια συνταγματικά αναγνωρισμένη εθνότητα ενός διεθνικού κράτους σε υπο-εκπροσωπούμενη μειονότητα ενός εθνικά προσδιορισμένου ελληνικού κράτους. Οι προτάσεις του μακάριου ήταν διαμορφωμένες έτσι ώστε να είναι αδύνατη η αποδοχή τους από τους τουρκοκύπριους το οποίο θα γίνει και η αφορμή της επίθεσης. Με αυτή την πρόταση παύει η ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία να είναι διακοινοτικό κράτος. Καμία κυβέρνηση δεν στήριξε τον Μακάριο. Η Άγκυρα ξεκινάει προετοιμασίες για στρατιωτική επέμβαση. Ο Παπανδρέου απαιτεί από τον Μακάριο να σταματήσει τις "πρωτοβουλίες" και να συνεννοείται με το "εθνικό κέντρο". Η απάντηση που έδωσε ο Μακάριος ήταν η περεταίρω όξυνση της κρίσης. Έτσι ξεκινάει οργανωμένα η ελληνοκυπριακή επίθεση ενάντια στους Τουρκοκύπριους στις 21_12_1963. Οι επιθέσεις στην μεγάλη τους ένταση κράτησαν 10 μέρες και, παρ' όλη την βία, η τουρκοκυπριακή κοινότητα δεν μπορούσε να συντριβεί οριστικά και τελειωτικά. Έτσι ο Μακάριος υπογράφει εκεχειρία και αποδέχεται διαχωρισμό Λευκωσίας με "πράσινη γραμμή" σε δύο τομείς.

(9) Στην Ελλάδα περιελάβανε την δολοφονία Λαμπράκη και οδήγησε στην σύγκρουση κυβέρνησης - παλατιού για τον έλεγχο του κρατικού μηχανισμού και το τέλος της πρώτης εποχής Καραμανλή. Και ταυτόχρονα στην Τουρκία με το στρατιωτικό πραξικόπημα και τον απαγχονισμό του πρωθυπουργού Μεντέρες

Η «συμπεφωνημένη λύση»

Στις αρχές του '64 ξεκινάει ένας κύκλος διεθνών παρεμβάσεων για την εξασφάλιση της σταθερότητας στη νοτιοανατολική πτέρυγα του νατο και έχει αρχίσει να κερδίζει έδαφος η ένωση με την Ελλάδα σε συνδυασμό με εδαφικά ανταλλάγματα στην Τουρκία. Σε εκείνη την φάση συμφωνούσαν όλοι ότι αυτή ήταν η καλύτερη λύση («συμπεφωνημένη λύση»[10]). Ο στόχος του Μακάριου ήταν να εμποδίσει την προσέγγιση Αθήνας- Άγκυρας κάτι που προσπάθησε να πετύχει μέσω της δημιουργίας επαναλαμβανόμενων κρίσεων. Παράλληλα, και ενώ υπήρχε διάσταση Αθήνας- Λευκωσίας συμφώνησαν σε μυστική αποστολή μεραρχίας του ελληνικού στρατού στο νησί (παραβίαση διεθνών συμφωνιών[11]). Με αυτόν τον τρόπο η Αθήνα ήθελε να έχει τον έλεγχο της πολιτικής γραμμής της εθναρχίας ενώ η εθναρχία ήθελε την στρατιωτική αναβάθμιση και χρήση της μεραρχίας για την βίαιη ελληνοποίηση του νησιού. Τον Μάρτη του '64 η Τουρκία αποφασίζει ένοπλη επέμβαση αλλά την αναβάλλει τελευταία στιγμή λόγω παρέμβασης της Αμερικής.

Τον Ιούλη του '64 ξεκινούν απευθείας διαπραγματεύσεις μεταξύ Ελλάδας - Τουρκίας χωρίς την εθναρχία. Το ελληνικό κράτος βρίσκεται σε προνομιακή θέση αφού η ένωση είναι κοινά αποδεκτή και η μόνη εκκρεμότητα είναι το είδος και το μέγεθος των ανταλλαγμάτων προς την Τουρκία. Ενώ οι διαπραγματεύσεις βρίσκονται σε εξέλιξη και σε κρίσιμο σημείο η ελληνοκυπριακή ηγεσία ξεκινά μεγάλη επιχείρηση εκκαθάρισης εναντίον των Τουρκοκυπρίων (Μανσούρας- Κόκκινων). Η επιχείρηση οργανώθηκε με τέτοιο τρόπο ώστε να θεωρηθεί ότι υπάρχει κάλυψη της ελληνικής κυβέρνησης (έγινε ταυτόχρονα με την άφιξη του Γρίβα στο νησί). Έτσι στις 8 Αυγούστου η τουρκική αεροπορία βομβαρδίζει στην Τηλλυρία κάτι που ήταν αναμενόμενο. Οι επιθέσεις αυτές δείχνουν την ανικανότητα της Αθήνας να ελέγξει την εθναρχία. Μετά από αυτό το φιάσκο οι επιδιώξεις του ελληνικού κράτους ήταν ο έλεγχος και περιορισμός του Μακάριου, και η παραμονή των κεντρικών ζητημάτων του κυπριακού ανοιχτά για την "συμπεφωνημένη" λύση. Παράλληλα η άσκηση πίεσης προς την εθναρχία μέσω της εθνοφρουράς και της βοήθειας από αντιπολιτευόμενες εφημερίδες. Στόχος ήταν η διάσπαση του ελληνοκυπριακού μετώπου έτσι ώστε να αυτονομηθούν οι δυνάμεις που θα στηρίξουν την ένωση με ανταλλάγματα. Από την άλλη, η εθναρχία

(10) Η συμπεφωνημένη λύση είναι η λύση του κυπριακού η οποία περιλαμβάνει την ένωση με την Ελλάδα με ανταλλάγματα προς την Τουρκία. Η λύση αυτή ήταν κοινός αποδέκτης στα σχέδια Άτσεσον το 1964.

(11) Από της συμφωνίες Ζυρίχης λονδίνου που περιλάμβαναν την «συνθήκη εγγυήσεως» η οποία υποτίθεται ότι πέρα από το ότι σε εκείνη την φάση απαγόρευαν την ένωση της Κύπρου με άλλο κράτος η την διχοτόμηση της όπου θα έπρεπε να παρέμβουν οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, συμφωνήθηκε και η στάθμευση αποκλειστικά δύο στρατιωτικών σωμάτων στην Κύπρο ενός ελληνικού (ελδυκ) και ενός τουρκικού (τουρδυκ).

κατήγγειλε τους ενωτικούς γύρω από τον Γρίβα ως παρακρατικούς και αντεθνικούς. Ο ανταγωνισμός στο εσωτερικό του "εθνικού κέντρου" οξύνεται όλο και περισσότερο.

Πορεία προς την σύγκρουση

Από το 1965 έως το 1967 και ενώ η κρίση του πολιτικού συστήματος οξύνεται, και οι πέντε κυβερνήσεις (αποστάτες, υπηρεσιακές, δεξιές μέχρι πραξικόπημα '67) γνώριζαν και ακολουθούσαν την νέα γραμμή απευθείας διαπραγματεύσεων με την Τουρκία και την υπονόμευση του Μακάριου από τις ομάδες ενωτικών του Γρίβα, από τις ελληνικές μυστικές υπηρεσίες και την ελληνική μεραρχία στην Κύπρο. Η ελληνοκυπριακή ηγεσία, σαν απάντηση στις προσπάθειες ανατροπής του Μακάριου απάντησε μέσω του ΟΗΕ και την διερεύνηση πιθανότητας διακοινοτικών συνομιλιών για να προκύψει ένα ξεκάθαρο καθεστώς στο εσωτερικό του νησιού. Αλλά και με προβοκάρισμα της ελληνοτουρκικής προσέγγισης έτσι ώστε να αποτραπεί η επιβολή της ελληνικής λύσης. Μέχρι τον Φλεβάρη του '66 η σύγκρουση μεταξύ Αθήνας - Λευκωσίας είχε την μορφή "παρασκηνιακής" αναμέτρησης. Συνέχισαν τις συναντήσεις και τα κοινά ανακοινωθέντα περί μελλοντικής ένωσης, αλλά ούτε αυτή η "κοινή" εθνική σύμπνοια δεν έκρυβε τις κινήσεις εν όψει της σύγκρουσης.

Ο Μακάριος καταγγέλλει κάθε ελληνοτουρκική προσέγγιση ως βήμα προς την διχοτόμηση και απομονώνει τον Γρίβα. Ταυτόχρονα η Αθήνα προσπαθεί να εμφανίσει σκηνικό "εθνικής κρίσης" στην Κύπρο. Η ανοιχτή εκδήλωση της σύγκρουσης έγινε το '66 με τον διορισμό του Γρίβα από την ελληνική πλευρά (χωρίς συνεννόηση με τον Μακάριο) ως αρχιστράτηγο όλων των στρατιωτικών δυνάμεων στην Κύπρο και την έναρξη νέου κύκλου διαπραγματεύσεων με την Τουρκία καθώς και από την πλευρά της εθναρχίας, με την παραγγελία όπλων από την Τσεχοσλοβακία.

Η δικτατορία της 21ης Απριλίου δεν αλλάζει την κατεύθυνση της ελληνικής στρατηγικής αλλά της δίνει νέα δυναμική μέσα από το καθεστώς έκτακτης ανάγκης. Με τον φόβο του πραξικοπήματος, το οποίο υπήρχε στα ελληνικά σχέδια, η ελληνοκυπριακή ηγεσία έπαιξε το χαρτί των διακοινοτικών συγκρούσεων. Η επιδίωξη του Μακάριου ήταν να καταλάβει η Αθήνα ότι το κυπριακό, πέρα από ελληνικό-ελληνοκυπριακό ζήτημα, ήταν και ζήτημα Ελλάδας-Τουρκίας και οποιαδήποτε βίαιη επέμβαση θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμα και σε σύρραξη. Μπορεί οι κινήσεις της Αθήνας να ήταν τυχοδιωκτικές και εύκολες στην αντιμετώπιση, αλλά η θέση του Μακάριου ήταν επισφαλής όσο η στρατιωτική δύναμη ήταν σε ελληνικά χέρια. Η λύση που έδωσε ο Μακάριος ήταν η πρόκληση κι άλλης κρίσης για να υποχρεωθεί σε αναδίπλωση το ελληνικό κράτος, ώστε αποφύγει την ελληνοτουρκική σύγκρουση.

Τον Νοέμβρη του '67 και μετά από ακόμα έναν προβοκατόρικο αστυνομικό έλεγχο στα τουρκοκυπριακά χωριά η Άγκυρα αναμενόμενα απειλεί με στρατιωτική επέμβαση. Η κρίση έχει φτάσει πια στα όρια του ελληνοτουρκικού πολέμου. Η ελληνική κυβέρνηση που δεν ήθελε σύγκρουση υποχρεώθηκε να αποδεχθεί την μεσολάβηση των ΗΠΑ με αποτέλεσμα να αποχωρίσει ο Γρίβας από το νησί, να αφοπλιστεί η μεραρχία και η εθνοφρουρά, και να πληρώσει αποζημιώσεις στα θύματα. Η Άγκυρα στην πραγματικότητα δεν ήθελε πόλεμο, αλλά να ακυρώσει το στρατιωτικό πλεονέκτημα της Αθήνας. Η κυρίαρχη ιδεολογία λέει μέχρι και σήμερα ότι για τα γεγονότα αυτά, τον παραλίγο πόλεμο και την αποχώριση της μεραρχίας, υπεύθυνη ήταν η χούντα, έτσι ώστε να τονίσει τον καταστροφικό ρόλο της και να αθωώσει την πάγια ελληνική στρατηγική στην Κύπρο.

Τελικά, από την κρίση του '67 κερδισμένος βγήκε ο Μακάριος εφόσον έσπασε τον ελληνικό στρατιωτικό κλοιό αποτρέποντας το ενδεχόμενο πραξικοπήματος υποκινούμενο από την Αθήνα, εφόσον η «συμπεφωνημένη λύση» δεν είχε καμία πιθανότητα να εφαρμοστεί, δεν υπήρχε κανένα ενδεχόμενο να αποδυναμωθούν οι ελληνοκυπριακές στρατιωτικές δυνάμεις και τέλος η χούντα είχε την πρώτη μεγάλη εθνική της αποτυχία. Έτσι ο Μακάριος βγήκε πιο ισχυρός και ο γεωπολιτικός ρόλος της Τουρκίας αναβαθμίστηκε. Με μακρινό πλέον το ενδεχόμενο της ένωσης η Λευκωσία επικεντρώθηκε στην υλοποίηση της «δεύτερης Ελλάδας». Μετά την ανοιχτή επέμβαση του ελληνικού κράτους στην Κύπρο ο διακοινοτικός διάλογος έφτασε σε τέλμα λόγω κωλυσιεργίας διαδοχικών επαναδιαπραγματεύσεων και συντήρησης των εκκρεμοτήτων από την πλευρά του Μακάριου. Ταυτόχρονα η Χούντα θέλει να πάρει τον έλεγχο των εξελίξεων με στόχο την επανέναρξη των ελληνοτουρκικών διαπραγματεύσεων και την ανατροπή της ελληνοκυπριακής ηγεσίας.

Η όξυνση της σύγκρουσης άρχισε τον Αύγουστο του '68 με την απόπειρα του Παναγούλη να δολοφονήσει τον Παπαδόπουλο. Λόγω της προετοιμασίας και της οργάνωσης του σχεδίου στην Κύπρο η δικτατορία θεώρησε συνυπεύθυνο τον κύπριο Υπ. Εσωτερικών Γιωρκάτζη. Η κρίση αυτή οδήγησε σε παραίτηση του Γιωρκάτζη και σε συνεχιζόμενες απόπειρες δολοφονίας του Μακάριου (επιχείρηση Ερμής 1970, επιχείρηση Απόλλων 1971, επιχείρηση Αφροδίτη 1974). Η ελληνική στρατηγική στην Κύπρο απέτυχε να βρει συμμάχους στο εσωτερικό του νησιού με αποτέλεσμα να αποκτάει όλο και περισσότερο τον χαρακτήρα «ξένης επέμβασης». Από το '68 μέχρι το '70 η αναμέτρηση Αθήνας - Λευκωσίας έχει συνωμοτικό χαρακτήρα, με το στήσιμο της τρομοκρατικής οργάνωσης "εθνικό μέτωπο" και την πίεση της ελληνικής κυβέρνησης στην κυπριακή ηγεσία να δημιουργεί προβλήματα στον διακοινοτικό διάλογο. Το '70 γίνονται εκλογές στην Κύπρο που καταγράφουν την ηγεμονία του Μακάριου, τον Σεπτέμβρη του '71 ο Γρίβας με εντολή της ελληνικής κυβέρνησης επιστρέφει στο νησί και στήνει τη εοκα β' ενώ τον Ιούνη του '71 ξαναρχίζει ο απευθείας ελληνοτουρκικός διάλογος στην Λισαβόνα.

Μια μικρή ανάπαυλα

Το επόμενο διάστημα υπήρξε μια μικρή ανακωχή. Αυτό οφείλεται πέρα από την αποτυχία της ελληνικής πολιτικής να αποσταθεροποιήσει τον Μακάριο, κυρίως στο ότι η δικτατορία αντιμετώπιζε προβλήματα στο εσωτερικό της λόγω της οξείας πολιτικής κρίσης. Το διάστημα αυτής της ανακωχής ωστόσο, στράφηκε ξανά σε διαπραγματεύσεις προς την Τουρκία για την επίτευξη της «ένωσης με ανταλλάγματα». Όμως λόγω της δημόσιας σύγκρουσης Αθήνας - Λευκωσίας, την δηλωμένη αντίθεση των ελληνοκυπρίων στην ένωση και την διεθνή πολιτική απομόνωση της δικτατορίας, το αποτέλεσμα ήταν η ενίσχυση της θέσης του τουρκικού κράτους το οποίο δεν είχε λόγο πια να συζητά μικρής σημασίας ανταλλάγματα και έβαλε στο τραπέζι την υφαλοκρηπίδα και τον εναέριο χώρο στο Αιγαίο. Μια ακόμα εξέλιξη εκείνη την περίοδο της ανακωχής ήταν η επανέναρξη των διακοινοτικών συνομιλίων με πρωτοβουλία της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης και την συμμετοχή ειδικών από την Ελλάδα, την Τουρκία, την Βρετανία, και τις ΗΠΑ. Οι διαπραγματεύσεις δεν μπόρεσαν να έχουν αποτελέσματα διότι μεσολάβησε η ανατροπή των Μαρκεζίνη - Παπαδόπουλο από τους Γκιζίκη - Ιωαννίδη.

Τελική αναμέτρηση

Με την δικτατορία Γκιζίκη - Ιωαννίδη τελείωσε και η ανακωχή μεταξύ Αθήνας - Λευκωσίας. Επίσης, μετά τον θάνατο του Γρίβα και ενώ η εοκα β' δρούσε πλέον ολοφάνερα ως εργαλείο επέμβασης του ελληνικού κράτους, και η Αθήνα αντιμετώπιζε ακόμα μεγαλύτερη διεθνή απομόνωση, ο Μακάριος θεώρησε ότι μπορούσε να απαντήσει αποτελεσματικά μια και καλή ενάντια στο ελληνικό κράτος. Όμως στην πραγματικότητα η εοκα β' είχε καταφέρει να πάρει με το μέρος της αρκετούς χαμηλόβαθμους ελληνοκύπριους αξιωματικούς, αλλάζοντας έτσι τις ισορροπίες στον στρατό και κατ' επέκταση στην ελληνοκυπριακή κυβέρνηση. Έτσι στις 2 Ιουλίου του 1974, σε μια προσπάθεια του να αποτρέψει οριστικά την ελληνική επέμβαση στην Κύπρο, ο Μακάριος στέλνει επιστολή στον Γκιζίκη με την καταγγελία ότι η ελληνική κυβέρνηση ελέγχει την εοκα β' και επιχειρεί να καταλύσει την κρατική υπόσταση της Κύπρου, και ανακοινώνει ότι προτίθεται να αναδιαρθρώσει την εθνοφρουρά με την μείωση της θητείας και την απομάκρυνση των ελλήνων αξιωματικών (κάτι που αν είχε εφαρμοστεί η ελληνική επέμβαση στην Κύπρο θα έφτανε στο τέλος της).

Η αντίδραση της Αθήνας ήταν άμεση με την οργάνωση και την οριστικοποίηση του σχεδίου του πραξικοπήματος και της ανατροπής του Μακαρίου. Έτσι στις 15 Ιούλη εκδηλώθηκε το ελληνικό πραξικόπημα στην κύπρο, το οποίο, ενώ πέτυχε να ανατρέψει την κυβέρνηση και να θέσει το κυπριακό κράτος υπό ελληνικό έλεγχο, η χούντα δεν κατάφερε να εξουδετερώσει τον Μακάριο κάτι που της προσέδωσε τον χαρακτήρα «ξένης επέμβασης». Ο διορισμός του Ν. Σαμψών ως νέου προέδρου ήταν αδύνατο να συγκαλύψει την επέμβαση και να την εμφανίσει ως

«εσωτερική κυπριακή υπόθεση». Στις 17 Ιούλη ο Τούρκος πρωθυπουργός Ετσεβίτ επισκέφτηκε το Λονδίνο και ζήτησε από την βρετανική κυβέρνηση την ανάληψη κοινής στρατιωτικής δράσης. Όταν αυτή αρνήθηκε, η Τουρκία ξεκίνησε μόνη της προετοιμασίες για την στρατιωτική απόβαση που ξεκίνησε στις 20 Ιούλη. Την ίδια μέρα η χούντα κήρυξε γενική επιστράτευση αλλά οι ισορροπίες ήταν εναντίον της. Στις 22 Ιούλη με παρέμβαση του συμβουλίου ασφαλείας του ΟΗΕ οι εχθροπραξίες στην Κύπρο σταμάτησαν. Στις 23 Ιούλη η δικτατορία κατέρρευσε και παρέδωσε την κυβέρνηση στον Καραμανλή τον Α'.

Μέχρι σήμερα

Τα παραπάνω γράφτηκαν με σκοπό την αμφισβήτηση της κυρίαρχης ιδεολογίας και του κυρίαρχου λόγου σε σχέση με το κυπριακό ζήτημα, αλλά και για να τονιστεί πως γενικά ο ελληνικός ιμπεριαλισμός ζούσε και βασιλεύει και εμείς στεκόμαστε σταθερά ενάντια του. Είναι σημαντικό, να καταλαβαίνεις ότι από μικρός/ή αυτό που μαθαίνεις είναι βασισμένο σε μια εθνική αφήγηση, της οποίας την εγκυρότητα πρέπει να ψάχνεις πάντα. Ακόμα περισσότερο προβληματιζόμαστε όταν πρέπει να ασχοληθούμε με σημεία όπου ο ελληνικός ιμπεριαλισμός είναι ο υπεύθυνος για τη διαμόρφωση της υπάρχουσας κατάστασης (όπως στη φετινή σύνθεση 9) και συνεχίζει να έχει βλέψεις ως προς αυτήν.

Βλέψεις τις οποίες εδώ και τέσσερις δεκαετίες έχει καταφέρει να παγιώσει στην κυρίαρχη αφήγηση μέσα από ένα σύνολο από κλισέ φράσεις όπως «κατεχόμενα», «μαρτυρική μεγαλόνησος» (κτλ.), αλλά και μέσα από την εξωτερική πολιτική που ακολούθησε σε αυτό το χρονικό διάστημα και συνεχίζει να ακολουθεί. Όπως δείξαμε, εξ' άλλου, το ελληνικό κράτος δεν ήταν ποτέ αθώο, πόσο μάλλον σε αυτήν την περίοδο. Μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από έντονες αλλαγές στο γεωπολιτικό χάρτη. Μια περίοδο που τα βλέμματα όλων είναι στραμμένα στη μέση ανατολή και στους συνεχείς ανταγωνισμούς των ιμπεριαλισμών των εμπλεκόμενων κρατών. Μια περίοδο όπου η λύση του κυπριακού μπαίνει για μια ακόμα φορά στο δημόσιο λόγο , με κοινές δηλώσεις των εκπροσώπων της τουρκοκυπριακής και της ελληνοκυπριακής πλευράς, αλλά και με συζητήσεις σε διεθνές επίπεδο[12]. Από αυτή τη διαδικασία λύσης του φυσικά δεν θα μπορούσε να λείψει ο ελληνικός παράγοντας, με δηλώσεις και παρεμβάσεις μέσω "αρμόδιων" προσώπων[13], αλλά και μέσω των επίσημων φορέων του[14], που έχουν ως στόχο την εμπλοκή του ελληνικού ιμπεριαλισμού. Άλλωστε ο ελληνικός ιμπεριαλισμός έδειχνε πάντα τις διαθέσεις του και ξέρει καλά να βγαίνει κερδισμένος σε περιόδους ανακατανομής συσχετισμών δυνάμεων όπως η τωρινή. (Μην ξεχνάμε ότι το ελληνικό κράτος στην ίδρυση του ήταν λιγότερο από το 1/2 της τωρινής του έκτασης). Αυτή η θέση του λοιπόν έρχεται να δείξει ξεκάθαρα ότι οι βλέψεις του για την περιοχή της Κύπρου δεν σταμάτησαν ποτέ να είναι μεγάλες και επιτακτικές.

(12) Ο κ. Αϊντε εστίασε επίσης στις σοβαρές πολιτικές αναταράξεις στην περιοχή από την ένταση ανάμεσα σε Ιράν και Σαουδική Αραβία και τη ρωσοτουρκική κρίση, μέχρι τη διάλυση του Ιράκ και της Συρίας από την επέλαση του Ισλαμικού Κράτους. Και επισήμανε πως, παρά το γεγονός ότι το διεθνές περιβάλλον μοιάζει «περίπλοκο», αρκετοί εκτιμούν πως, ακριβώς λόγω της περίστασης, «τώρα είναι η ώρα να βρεθεί λύση για το πρόβλημα» της Κύπρου.
http://www.kathimerini.gr/844644/article/epikairothta/politikh/ekkremothtes-diapistwnei-o-k-ainte

(13) Ο κ. Αϊντε δεν αποκάλυψε το περιεχόμενο των συζητήσεών του με τον κ. Κοτζιά επί των συγκεκριμένων ζητημάτων, ωστόσο επισήμανε ότι ο υπουργός Εξωτερικών έχει ορισμένες «εποικοδομητικές ιδέες».
http://www.kathimerini.gr/844644/article/epikairothta/politikh/ekkremothtes-diapistwnei-o-k-ainte

(14) Στο κομμάτι με επικεφαλίδα ΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ
http://www.mfa.gr/kypriako/

Τι σημαίνει να σχεδιάζεις σε ένα σύνορο

Στην προσπάθεια μας να προσεγγίσουμε το μάθημα και να βρούμε με ποιόν τρόπο θα μπορούσαμε να σχεδιάσουμε πάνω σε ένα σύνορο, μας δημιουργήθηκε η ανάγκη να κατανοήσουμε τι πραγματικά συνέβη εκεί, πέρα από την στείρα διαδικασία του τυποποιημένου σχεδιασμού. Να καταλάβουμε πως μπορούμε να σχεδιάσουμε αποσκοπώντας στην «ένωση δύο πολιτισμών» όταν υπονοείται πως ο ένας υπερτερεί του άλλου, σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα ανάπτυξης, και ο πιο «υπανάπτυκτος» πρέπει να ακολουθήσει το παράδειγμα του πιο «εξελιγμένου». Να καταλάβουμε τι μπορεί να παραβλέπουμε όταν εστιάζουμε μονομερώς στην πιο καλαίσθητη μορφολογική λύση. Εξετάζοντας τις ιστορικές συγκυρίες, που αναπόφευκτα διαμόρφωσαν τους κοινωνικούς συσχετισμους στις περιοχές εκατέρωθεν της νεκρής ζώνης, αλλά και στην Κύπρο γενικότερα, γίνεται ξεκάθαρο πως η ανάπτυξη μιας «χωρικής στρατηγικής για την μετατροπή μιας νεκρής ζώνης, σε έναν χώρο ενοποιητικό» δεν είναι κάτι τόσο απλό και αθώο. Για την ακρίβεια, είναι κάτι που ξεφεύγει κατά πολύ από τις όποιες προθέσεις του αρχιτέκτονα, καθώς τα υπάρχοντα συμφέροντα, για την μέγιστη εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της περιοχής, με όρους πάντα καπιταλιστικούς, είναι αυτά που καθορίζουν την πραγματική εξέλιξη των ανθρώπινων σχέσεων.

Πρέπει να γίνει σαφές ότι, παρ΄όλες τις καλές προθέσεις για ένα μέλλον χωρίς διαχωρισμούς και κοινωνικούς αποκλεισμούς, εάν το σενάριο της ενοποίησης ήταν μια ρεαλιστική προοπτική, δεν θα γινόταν για λόγους κοινωνικής ευαισθησίας και αναγνώρισης κάποιων λανθασμένων πολιτικών επιλογών. Όπως και στο παρελθόν, θα ήταν μια πολιτική που θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντα των κρατών που εμπλέκονται στην Κύπρο και ,όπως και σε άλλες περιπτώσεις, θα δανειζόταν τα λεξιλόγια ευγενών επιστημονικών κλάδων, μεταξύ των οποίων και της αρχιτεκτονικής, βρίσκοντας μέσω αυτών δικαιολογίες και επιχειρήματα που κάνουν λόγο για δρόμους που «συγκλίνουν» και επίπεδα που «ολισθαίνουν» προς την ανάπτυξη και την επανασύνδεση. Εμείς ξέρουμε πως η ύπαρξη των συνόρων δηλώνει ταυτόχρονα και την ύπαρξη διαφορετικών συμφερόντων και κρατικών ανταγωνισμών. Με το να σχεδιάζουμε εκεί παίρνουμε ενεργό ρόλο στο στρατηγικό τους παιχνίδι.

Έχουμε πει και θα το ξαναπούμε πως δεν υπάρχουν σχεδιαστικές-αρχιτεκτονικές λύσεις σε πολιτικά προβλήματα, και το θέμα της Κύπρου είναι ξεκάθαρα τέτοιο. Πρέπει να πούμε επίσης, πως οι καθηγητές μας το ξέρουν αυτό πολύ καλά, δεν

είναι καθόλου βλάκες (τουλάχιστον όχι όλοι). Έτσι, ενώ βάλανε ένα προφανώς άπιαστο θέμα, προσπάθησαν να αποφύγουν τις δυσκολίες του, ξεκαθαρίζοντας πως μιλάνε για μια υποθετική κατάσταση στην οποία η Λευκωσία ενώνεται. Ο ρόλος του αρχιτέκτονα σε αυτή την περίπτωση μάλλον θα ήταν να την ενώσει πιο πολύ! Αφού λοιπόν έγινε η ανάλυση, στη συνέχεια πετάχτηκε στα σκουπίδια, αφού ήδη ήταν προαποφασισμένο ότι η λύση στο οποιοδήποτε πρόβλημα είναι η μαζική κατοικία. Έτσι καθηγητές και φοιτητές δε χρειάστηκε να σπάσουν το κεφάλι τους για να κάνουν σοβαρές ερωτήσεις και να δώσουν αξιοπρεπείς απαντήσεις, γιατί μάλλον κάτι τέτοιο θα ήταν αδιέξοδο. Παρόλα αυτά μπορούν να λένε πως αναμετρήθηκαν με το δύσκολο ζήτημα της Κύπρου και να το βάλουν και αυτό στο βιογραφικό τους.

Αναμετρήθηκαν επίσης με τη μνήμη. Γιατί είναι ξεκάθαρο πως αρκεί να μιλήσεις για μνήμη, για σύνδεση, για συρραφή, έτσι γενικά και αόριστα, ή έστω να τα βάλεις σε μια πινακίδα με ωραία και μεγάλα γράμματα και φόντο το καλό σου το θρι ντι. Γιατί τι άλλο μπορεί να είναι η μνήμη σε αυτή τη σχολή πέρα από τον εννοιολογικό μανδύα που θα σε βοηθήσει να ντύσεις τα φοβερά σου σχέδια; Και πόση σημασία μπορεί να έχει πια η ιστορία δύο πληθυσμών που αναγκάστηκαν να εκτοπιστούν και να ζήσουν διαχωρισμένοι ο ένας από τον άλλο, μπροστά στο αρχιτεκτονικό σου μεγαλείο; Η σύνθεση αυτή είναι το καλύτερο παράδειγμα της ισοπεδωτικής μεγαλομανίας του αρχιτέκτονα, η οποία δε γνωρίζει εμπόδια. Η φαντασία είναι το όριο και οι χάρτες απλά σχήματα για να εμπνευστείς.

Φέτος, δεν έχουμε όμως παράπονο, γιατί στη σύνθεση 9 μάθαμε κάποια πράγματα. Μάθαμε πως είναι μαλακία να αφήνεις ένα ηλίθιο μάθημα (βλέπε Shenzen) για την επόμενη χρονιά, γιατί οι πιθανότητες λένε πως το θέμα θα χειροτερέψει. Οι φιλοδοξίες των καθηγητών μας, ασταμάτητα σε ανοδική πορεία, δε λένε να πιάσουν ταβάνι και όσο πιο δύσκολο και άπιαστο ένα θέμα, τόσο καλύτερο για αυτούς. Επίσης φέτος, για πρώτη φορά εδώ και χρόνια, δεν υπήρξε διχασμός των καθηγητών. Μάθαμε λοιπόν τι είναι αυτό που θα φέρει ομόνοια στη σχολή. Τα hot διεθνή θέματα.

Πάντως, για όποιον δεν το έχει καταλάβει ακόμα, να πούμε πως όσο τα μαθήματα απομακρύνονται από κάθε περιεχόμενο που θα μπορούσαν να έχουν, τόσο εμείς θα βάζουμε τα ζητήματά μας ξανά και ξανά. Και όσο και αν η πορεία που έχει πάρει η σχολή δείχνει προς το αντίθετο, εμείς θα ξέρουμε πως υπάρχει ουσία στις λέξεις και στα νοήματα που χρησιμοποιούμε, πως δεν είναι στολίδια που βοηθάνε να πουλάμε αυτά που σχεδιάζουμε. Ότι εν τέλει, όσα σχεδιάζουμε δεν είναι απλώς μορφές που αφορούν την αισθητική, αλλά κουβαλάνε αντιλήψεις και πολιτικές για τον κόσμο γύρω μας. **Και αυτά δε θα τα παραχωρήσουμε.**

Φέτος το μάθημα του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού 9 καλεί στο σχεδιασμό της γκρίζας ζώνης της Κύπρου, θέτοντας ως στόχο τη «συρραφή» της ελληνοκυπριακής με την τουρκοκυπριακή πλευρά στο πλαίσιο μίας «μελλοντικής, ενιαίας Λευκωσίας».
Τι σημαίνει να σχεδιάζει κάποιος για ένα τόπο τον οποίο δεν έχει επισκεφτεί ποτέ και του οποίου τις πολιτισμικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες αγνοεί; Πόσο μάλλον όταν αυτός ο κάποιος είναι φοιτητής ενός ελληνικού πανεπιστημίου, απόφοιτος της ελληνική δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συνήθως περήφανος φορέας της ελληνικής εκδοχής της ιστορίας; Πώς μπορεί να μιλήσει για τη γκρίζα ζώνη της Κύπρου;
Μία περιοχή του παγκόσμιου χάρτη οι συνθήκες της οποίας διαμορφώθηκαν μεταξύ άλλων και με την εμπλοκή του ελληνικού ιμπεριαλισμού, ο οποίος όχι μόνο υπήρξε καταλυτικός για την ύπαρξη της, όχι μόνο είχε, αλλά μοιάζει να εξακολουθεί να έχει βλέψεις για αυτήν.
Στο μάθημα βέβαια μπορεί να μη μιλά κανείς για όλα αυτά, με τέτοιους τρόπους. Μπορεί να γίνεται απλώς μια χλιαρή αναφορά, σε έννοιες όπως η μνήμη και η ιστορία, χωρίς να αναφέρουμε ποτέ τίνος τη μνήμη και τίνος την ιστορία λαμβάνουμε υπόψη και ταυτόχρονα ποιες άλλες αποκλείουμε.